

PEDAGOGISCH NIEUWS

KOHNSTAMM-INSTITUUT VOOR ONDERWIJSRESEARCH

(voorheen *Nutsseminarium voor pedagogiek aan de universiteit van Amsterdam*)

Flosproject

Uitdaging

„Tal van verschijnselen in het huidige lager onderwijs wijzen erop dat veel te weinig rekening gehouden wordt met de mogelijkheden van de leerlingen en te kort wordt gedaan aan hun vorming”, aldus één van de conclusies uit het in 1965 door de N.O.V. gepubliceerde rapport „Nieuwe onderwijsvormen voor 5- tot 13- à 14-jarigen”. Het Kohnstamm-Instituut voor Onderwijsresearch heeft de uitdaging van deze en andere conclusies uit genoemd rapport aanvaard en stelde daartoe een veelomvattend onderzoeksprogramma op waarvan de eerste fase 1 september jl. is ingegaan. Het onderzoek heeft de naam „Flexibele organisatiestructuur voor het onderwijs aan ca. 5- tot 11-jarige kinderen” gekregen, kortweg Flos, en zal zeven jaar in beslag nemen.

Bij de opening van het cursusjaar 1969/'70 in de Aula van de Universiteit heeft de hoogleraar-directeur Prof. Dr. Ph. J. Idenburg mededelingen gedaan over dit omvangrijke onderzoek.

Doel

Het doel van het onderzoek is na te gaan op welke wijze het mogelijk is een onderwijsvorm in de scholen in te voeren, waarbij het zittenblijven niet meer voorkomt en ieder kind op zijn eigen wijze, maar toch in groepsverband, zich kan ontwikkelen.

Dat hierbij de huidige starheid van het klassikaal onderwijs moet worden doorbroken is een van de uitgangspunten. De voorwaarden daartoe liggen in gewijzigde werkvormen. Dat wil zeggen dat zodanige werksituaties gecreëerd moeten worden, dat ieder kind daarin op zijn speciale manier en in zijn eigen tempo kan werken, zonder dat het samenwerken met anderen verloren gaat.

Bij het project zijn vele groepen van deskundigen betrokken. In het Nutsseminarium zelf werken pedagogen, psychologen, didactici en sociologen samen. Daarbuiten zijn een groot aantal leerkrachten van deelnemende basis- en kleuterscholen in Amstelveen, Amsterdam en Haarlem betrokken en zullen de onderzoekers contact onderhouden met deskundigen uit aanverwant onderzoek, onderwijsbegeleidingsinstanties, bevoegd gezag en inspecties.

Overdraagbaar

De uit het onderzoek verkregen resultaten in de experimenteerscholen zullen overdraagbaar moeten zijn. Met andere woorden: alle Nederlandse scholen moeten er profijt van kunnen trekken. Van belang is daarom dat nauwkeurig wordt vastgesteld onder welke omstandigheden de

resultaten zijn verkregen. Alleen een vernieuwing met wetenschappelijke begeleiding kan aan deze eis voldoen.

NU: DE 'GEMIDDELDE' LEERLING

Uit het democratisch beginsel „onderwijs voor iedereen” dat in het begin van deze eeuw resulteerde in de leerplichtwet, groeide bij het voort-schrijden van de eeuw de school voor de „gemiddelde leerling”.

In de praktijk, maar ook door middel van wetenschappelijk onderzoek, is overvloedig aangetoond hoe de ontwikkeling van elk niet-„gemiddeld” kind lijdt onder het huidige schoolsysteem.

Dit systeem wordt aangeduid met de term klassikaal-frontaal onderwijs. Het wordt gegeven aan een groep kinderen van ongeveer gelijke leeftijd. Zij doen op hetzelfde tijdstip dezelfde dingen op dezelfde manier met dezelfde opgaven.

De klassikale school is èn in zijn organisatie èn in zijn werkwijze er niet op ingesteld rekening te houden met de verschillen die er tussen kinderen bestaan: verschillen in ontwikkelingsmogelijkheden en ontwikkelings-tempo.

Uitwassen en noodsprongen van het klassikale systeem zijn o.a. zitten-blijven, klas overslaan en buiten school om bijwerken. Deze hebben vaak invloed op de emotionele en sociale ontwikkeling van het betrokken kind. Een invloed die soms meer gevolgen heeft dan de maatregel rechtvaardigt.

Vernieuwingspogingen

Onvrede met het starre patroon van de klassikale school heeft tot verschillende vernieuwingspogingen geleid. Hierbij werd enerzijds de nadruk gelegd op een gewijzigde organisatie van het leren in de school en werd anderzijds een vernieuwing van de leerstofinhouden voorgestaan. Tot een algemene vernieuwing hebben echter geen van deze pogingen nog geleid.

DE SCHOOL VAN DE TOEKOMST

Het Kohnstamm-Instituut stelt zich voor met een algemene vernieuwing waarin beide aspecten een maximum aan flexibiliteit hebben, te experimenteren.

Zij krijgt daartoe financiële steun van de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs (S.V.O.), die de financiële belangen van de onderwijs-research behartigt.

In de inleidende fase, ingegaan op 1 september, vindt een verkenning van het „veld” plaats d.w.z. de huidige situatie in de experimenteerschool wordt nader geanalyseerd. Het eigenlijke „veldonderzoek” daarna neemt vier jaar in beslag. Voor het opstellen van het eindrapport is één jaar uitgetrokken, zodat het onderzoek — zoals gemeld — zeven jaar zal duren.

Leerplan

Wat betreft de inhoudelijke vernieuwing zal het Nutsseminarium in het Flos-project o.a. uitgaan van eerder in dit instituut verrichte werkzaamheden die resulteerden in de „Proeve van een leerplan voor het basisonderwijs”.

Nieuwe schoolvorm

Doordat het onderzoek zich uitstrekt over onderwijs aan vijf- tot elf-jarigen zijn ook kinderen in de kleuterleeftijd erbij betrokken. De scheiding tussen kleuterschool en lagere school wordt in het Flos-project opgeheven. Behalve lagere scholen nemen aan het experiment dan ook kleuterscholen deel, in totaal vier schooleenheden.

De ontwikkeling van het kind

Datgene wat het onderzoek nu wil inbrengen in de experimentescholen berust op de opvatting dat de schoolontwikkeling van kinderen van hun vijfde tot aan het einde van de leerplicht als een samenhangend geheel moet worden gezien. Bij alle individueel verschil dat tussen kinderen bestaat, kunnen grofweg enkele momenten worden aangegeven als markante punten in deze ontwikkelingsweg:

- de behoefte om in speciale verbanden bezig te zijn, waardoor het kan ingroeien in een schoolsysteem (omstreeks 5 jaar);
- de behoefte tot vermeerdering van kennis (omstreeks 7 jaar);
- het begin van de manifestatie van een persoonlijke gerichtheid en de behoefte aan een gedifferentieerde voorbereiding op voortgezet onderwijs (omstreeks 11 jaar).

Doorlopen in plaats van overgaan

De ontwikkelingsfasen worden in het onderzoek als volgt aangeduid: introductiefase (5-7 jaar), fase van basisvorming 7-11 jaar) en determinatiefase (11-14/15 jaar). Om onderzoekstechnische redenen is deze laatste fase niet in het onderzoek opgenomen.

De intrede in de verschillende fasen kunnen worden beschouwd als overgangsmomenten. Ter vermindering van associaties met de begrippen overgaan/zittenblijven zijn zij „doorloopmomenten” genoemd. Het doorlopen zal meermalen per jaar kunnen geschieden.

Met behulp van leerstofoetsen bepaalt de leerkracht voor ieder kind individueel of een dergelijk doorloopmoment bereikt is. Mocht dit zo zijn, dan kan de leerkracht beginnen met de aanbieding van de leerstof van de volgende fase. Deze toetsingen vinden plaats voor ieder leerstofpakket (bv. rekenen of taal) afzonderlijk. Zo kan het voorkomen dat een kind wat taal betreft reeds werkt in de fase basisvorming en met rekenen nog bezig is in de introductiefase. De „gemiddelde” leerling doet dus twee jaar over een fase, maar de niet-gemiddelde leerling krijgt de kans er langer of korter over te doen, zonder dat er doublures in de leerstof vallen of dingen worden overgeslagen.

Leerkrachten

Vooraf van de leerkrachten wordt een grote mate van soepelheid verwacht. Zij moeten behalve over hun eigen leerstofpakket — de leerstof dus die bij de speciale fase hoort die hen is toevertrouwd — ook gedeeltes van het voorafgaande en volgende leerstofpakket beheersen.

Zo zullen vooral de kleuterleidsters en de onderwijzeressen van de introductiefase ieder hun „traditionele” werkterrein moeten uitbreiden.

Om deze soepelheid te kunnen hanteren is het enerzijds noodzakelijk dat de leerkrachten worden bijgeschoold.

Anderzijds zullen de onderzoekers het project niet kunnen uitvoeren zonder een intensieve samenspraak en een grote inbreng van de leerkrachten.

Ouders

Het is verder van groot belang dat de betrokken ouders begrip op kunnen brengen voor de onderwijsloopbaan van hun kinderen, die er ongetwijfeld anders uit zal zien dan die uit hun eigen schooltijd. Hoewel het onderzoek op wetenschappelijke gronden de kinderen maar tot op omstreeks hun elfde jaar begeleidt, nemen de onderzoekers de verantwoordelijkheid voor een overbruggingsjaar naar de brugklas van het voortgezet onderwijs.

Bij verhuizing of overplaatsing naar een andere school zal een goede aansluiting niet moeilijk zijn.